

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

ПУЛІНА Т. В.

УДК 338.45

Пуліна Т. В. Інформаційне забезпечення створення та розвитку кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості

Розглянуто досвід зарубіжних країн по створенню кластерних об'єднань у харчовій промисловості. Досліджено діяльність перших діючих кластерів підприємств харчової промисловості в Україні та кластерних проектів, які перебувають у стадії реалізації. Виявлено напрямки створення нових кластерних структур в харчовій промисловості в Україні. Проведено дослідження стратегій розвитку регіонів України на предмет наявності кластерних ініціатив, у результаті якого виділено сім областей, що мають пріоритетні напрямки розвитку в галузі харчової промисловості та АПК. Розглянуто діяльність громадських організацій і фондів, які займаються створенням і розвитком кластерних об'єднань в Україні. Досліджено законодавчу базу, що сприяє реалізації кластерних ініціатив. У результаті зроблено висновок: незважаючи на значну кількість проведених досліджень, наявний позитивний досвід роботи перших кластерів в Україні, масове переведення національних економік промислово розвинених країн на кластерну модель розвитку, на сьогодні в Україні чинна законодавча база і систематична робота в цьому напрямку на рівні міністерств і відомств практично відсутні.

Ключові слова: кластерна модель розвитку, регіональна стратегія розвитку, кластерне об'єднання підприємств, харчова промисловість.

Табл.: 1. **Бібл.:** 29.

Пуліна Тетяна Веніамінівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра менеджменту, Національний університет харчових технологій (вул. Володимирська, 68, Київ, 01601, Україна)

E-mail: tanya-pulina@yandex.ru

УДК 338.45

Пуліна Т. В. Информационное обеспечение создания и развития кластерных объединений предприятий пищевой промышленности
Рассмотрен опыт зарубежных стран по созданию кластерных объединений в пищевой промышленности. Исследована деятельность первых действующих кластеров предприятий пищевой промышленности на Украине и кластерных проектов, которые находятся в стадии реализации. Выявлены направления по созданию новых кластерных структур в пищевой промышленности в Украине. Проведено исследование стратегий развития регионов Украины на предмет наличия кластерных инициатив, в результате которого выделено семь областей, имеющих приоритетные направления развития в области пищевой промышленности и АПК. Рассмотрена деятельность общественных организаций и фондов, занимающихся созданием и развитием кластерных объединений в Украине. Исследована законодательная база, способствующая реализации кластерных инициатив. В результате сделан вывод: несмотря на значительное количество проведенных исследований, имеющийся положительный опыт работы первых кластеров в Украине, массовый перевод национальных экономик промышленно развитых стран на кластерную модель развития, на сегодняшний день в Украине действующая законодательная база и систематическая работа в данном направлении на уровне министерств и ведомств практически отсутствуют.

Ключевые слова: кластерная модель развития, региональная стратегия развития, кластерное объединение предприятий, пищевая промышленность.

Табл.: 1. **Библ.:** 29.

Пуліна Тетяна Веніамінівна – кандидат экономических наук, доцент, докторант, кафедра менеджмента, Национальный университет пищевых технологий (ул. Владимирская, 68, Киев, 01601, Украина)
E-mail: tanya-pulina@yandex.ru

UDC 338.45

Pulina T. V. Information Provision of creation and development of cluster unions of food industry companies

The article considers experience of foreign countries on creation of cluster unions in the food industry. It studies activity of first acting clusters of companies of the food industry in Ukraine and cluster projects, which are in the stage of realisation. It reveals directions on creation of new cluster structures in the food industry in Ukraine. It conducts the study of strategies of development of Ukrainian regions for the purpose of availability of cluster initiatives, in the result of which seven fields are allocated, which have priority direction of development in the field of food industry and agro-industrial complex. It considers activity of public organisations and funds that deal with creation and development of cluster unions in Ukraine. It studies the legislative base that facilitates realisation of cluster initiatives. It draws a conclusion: despite a significant number of conducted studies, existing positive experience of operation of first clusters in Ukraine, mass transition of national economies of industrially developed countries to a cluster model of development, the existing legislative base in Ukraine and systematic work in this direction at the level of ministries and departments are practically absent.

Key words: cluster model of development, regional strategy of development, cluster union of companies, food industry.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 29.

Pulina Tatyana V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Management, National University of Food Technology (vul. Volodymyrska, 68, Kyiv, 01601, Ukraine)
E-mail: tanya-pulina@yandex.ru

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

ЕКОНОМІКА

Забезпечити стабільність розвитку української економіки можливий лише за рахунок переходу на інноваційну модель розвитку. Реалізація даної моделі в більшості промислово розвинених країн забезпечується за рахунок впровадження кластерного підходу в розвиток національної економіки. Однією з умов переходу національної економіки на кластерну модель розвитку є наявність відповідної інформаційної та правової бази.

Правове й законодавче забезпечення створення та функціонування кластерних структур розглядали у своїх дослідженнях А. Ганущак-Єфіменко [1], О. Перевознікова [2], І. Чикаренко [3] та ін. Діяльності кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості присвячені наукові роботи Г. Броншпака [4], Т. Тогузаєва [5], А. Череп [6], С. Чернишова [4] та ін. Але, незважаючи на значну кількість досліджень правової та інформаційної

бази формування та розвитку кластерів, інформаційне забезпечення реалізації кластерного підходу в діяльності підприємств харчової промисловості практично не досліджувалося.

Тому метою даної роботи є аналіз інформаційного та правового забезпечення створення та розвитку кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості в Україні.

Створенню та розвитку кластерних об'єднань в харчовій промисловості приділяється значна увага в багатьох країнах світу. Найбільш відомі кластерні утворення підприємств харчової промисловості та АПК у Данії, Нідерландах, Нової Зеландії, Північній Америці, Латинській Америці, Канаді.

Кластер харчової промисловості Данії забезпечує третю частину національного експорту [7, с. 19]. Агропромисловий комплекс Данії по обсягах виробництва перевищує всі останні сектори економіки разом узяті та є ключовим з позиції споживчого ринку й інвестиційного потенціалу. Особливе значення у ньому набуває «молочна вертикаль»: від переробки молока до постачальників технологій і устаткування [8, с. 22].

У Нідерландах кластер «Харчова долина» (*Food Valley*) забезпечує інтенсивне впровадження нових технологій практично у всі підгалузі харчової промисловості та аграрного бізнесу з метою отримання кінцевого інноваційного продукту. Ключовими факторами успіху даного кластера є: знання, підприємницька ініціатива, інновації [9].

Великі кластерні об'єднання підприємств створено в молочній підгалузі харчової промисловості Аргентини, Чилі, Колумбії, Уругваю [10].

У Північній Америці кластери в харчовій промисловості створено в штатах: Пенсільванія, Коннектикут, Массачусетс, Меріленд, Нью-Джерсі [11].

У Канаді кластер продуктів харчування є третім за обсягом продажів серед національних кластерів і зростає швидкими темпами. У кластері задіяно 12% робочої сили м. Торонто [12].

Однією з важливих сучасних тенденцій міжнародного рівня координації кластерного розвитку в Європі є формування міжнародних галузевих міжкластерних мереж. Як приклад даного виду взаємодії можна привести кластерну ініціативу в харчовій промисловості (*Food Cluster Initiative*) на основі проекту FINE (*Food Innovation Network Europe*), створену в 2007 р.

Проект FINE – це мережева структура, яка складається з регіональних кластерів у харчовій промисловості із значною науково-дослідною складовою. Мета даного проекту – об'єднати в єдину мережу європейські кластери, що розвиваються в харчовій галузі.

При цьому всі регіони, що входять в мережу, володіють такими загальними характеристиками:

- ✦ харчова промисловість грає важливу роль в економіці регіону;
- ✦ у регіоні розвинений сільськогосподарський сектор й інші галузі, що підтримують харчову промисловість;
- ✦ підтримується високий рівень наукових знань у галузі виробництва та вжитку їжі;
- ✦ є державна підтримка харчової промисловості;

- ✦ розвинені локальні мережі, які об'єднують різних учасників виробництва [13].

Впровадження кластерного підходу в діяльність підприємств харчової промисловості й АПК в Україні в даний час знаходиться в стадії становлення, недивлячись на те, що кластерну структуру підприємств харчової промисловості та АПК було створено однією з перших у 1997 р. на Поділлі, у Хмельницькій області, із центром у Кам'янець-Подільському. Засновниками кластера були: Кам'янець-Подільський аграрно-технічний університет; Військово-інженерний інститут; виробники м'ясної продукції, напоїв, кондитерських виробів; понад 100 готелів і мотелів регіону [14].

Сьогодні ж до діючих кластерів у харчовій та агропереробній промисловості України можна віднести лише: кластер «Бджола не знає кордонів», який створено у Запорізькій області; Вінницький переробно-харчовий кластер; регіональний кластер екологічно чистої агропродукції в Полтавській області; Сумський кластер екологічно чистої АПК-продукції. На стадії впровадження знаходяться кластерні проекти в Запорізькій області «Купуй Запорізьке – обирай своє!», розроблено стратегію розвитку першого аграрного кластера в Чернівецькій області – «Дари Буковини». У Харківській області створено яскраві проекти кластерів, такі як: «Слобожанський агропромисловий комплекс» переробки сільськогосподарської продукції, кластер «Еколайф» у сфері виробництва продуктів харчування для здорового життя та Великобурульсько-Волчанський молочно-сиробробний кластер.

У дослідженнях відомого вченого С. Соколенко обґрунтовано пріоритетні напрями створення та розвитку харчових і агропромислових кластерів у Причорноморському, Поліському, Донецькому регіонах [15].

Впровадженням кластерного підходу в Україні займається значна кількість громадських і дослідницьких організацій, а саме: Інститут регіональних досліджень національної Академії Наук України, Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки, Міжнародна Фондація сприйняття ринку (МФСР), Торгово-Промислова палата ТПП, Фонд «Ефективне Управління» консалтингової компанії Monitor Group, Проект ЄС «Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні (SSRD)» та ін.

З метою об'єднання зусиль по впровадженню кластерного підходу в Україні було створено громадську організацію «Кластери України».

Серед найбільш відомих і значних подій у сприйнятті впровадження та розвитку кластерного підходу можна віднести щорічні конференції у м. Севастополі, які проводяться з 2006 р. Торгово-Промисловою Палатою (ТПП) м. Севастополя за підтримки Національного агентства України з питань державної служби, Севастопольської міської держадміністрації, ТПП України і Крима, Німецького бюро міжнародного співробітництва (GIZ). Учасники конференцій відзначають велике значення світового та вітчизняного досвіду формування і розвитку інноваційних виробничих систем, організованих на основі мережевих структур. Вони проаналізували світовий і вітчизняний досвід формування й роз-

витку інноваційних виробничих систем, організованих на основі мережевих структур (класичних кластерів, що створюються для виробництва автомобілів, товарів легкої промисловості, різних харчових продуктів, транспортування вантажів тощо).

За результатами конференцій було зроблено багато пропозицій до Кабінету Міністрів України щодо створення відповідного законодавства в даній галузі.

Наприклад, у резолюції VI Міжнародної науково-практичної конференції «Кластерний підхід до управління і розвитку регіонів» у п. 3.5 визначено: «З метою підвищення конкурентоспроможності регіонів України на основі формування інноваційних кластерів звернутись до Кабінету Міністрів України з пропозицією дати доручення відповідним органам влади: Міністерству аграрної політики та продовольства України – сприяти формуванню місцевих і регіональних агропромислових кластерів з виробництва екологічно чистої сільгосппродукції, харчових кластерів і кластерів зеленого сільсько-го туризму» [16].

Зазвичай кластерні об'єднання підприємств формуються у межах одного регіону, і одним із завдань створення кластера є підвищення конкурентоспроможності регіону. Отже, створення кластерних структур необхідно враховувати при формуванні стратегії регіонального розвитку. Сьогодні в Україні практично кожен регіон робить кроки по впровадженню кластерних ініціатив у формуванні промислових кластерів навіть за відсутності затвердженої національної стратегії кластеризації.

У постанові від № 1001 21 липня 2006 р. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» пропонується створення науково-виробничих кластерів в м. Києві, Київській та Львівській областях [17].

Авторство в розробці і впровадженні кластерного підходу розвитку регіонів належить консалтинговій компанії Monitor Group, засновниками якої є професори Гарвардської Школи Бізнесу Майкл Портер і Марк Фуллер.

Для впровадження практики кластерного розвитку в Україні компанією Monitor Group було створено Фонд «Ефективне Управління». На початку жовтня 2008 р. були підписані трибічні договори – між представниками влади м. Львова і Донецької області, фондом «Ефективне управління» і компанією Monitor Group. Для м. Львова було обрано кластер туризму і кластер бізнесу-послуг.

Для забезпечення сталого розвитку Донецької області було рекомендовано таку пару кластерів: по-перше, металургія у зв'язці з металургійним машинобудуванням; по-друге, сільське господарство і виробництво продуктів харчування. У 2010 р. розроблено стратегію підвищення економічної конкурентоспроможності третього регіону – Дніпропетровської області, для якої фахівці Фонду і Monitor Group обрали два пріоритетні кластери: сільське господарство і будівництво. У 2011 р. Фонд брав участь в розробці Стратегії розвитку Києва до 2025 р.

Багато регіонів України самостійно розробляють стратегії та концепції розвитку кластерних структур. У *табл. 1* розглянуто регіональні стратегії розвитку, у яких є розробки по впровадженню кластерного підходу в регіональну економіку адміністративно-територіальних одиниць.

Таблиця 1

Наявність кластерних ініціатив у регіонах України

№	Стратегія розвитку адміністративно-територіальних одиниць	Наявність кластерних ініціатив
1	2	3
1	Стратегія економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим на 2011 – 2020 рр.	Для забезпечення реалізації стратегії запропоновано розробку концепції розвитку регіональних і локальних кластерів
2	Стратегічний план «Вінниця-2020»	Проголошено визначити найбільш перспективні кластери профільних галузей промисловості і сприяти їхньому розвитку спільними зусиллями влади та об'єднань підприємців. Одним з таких кластерів є переробка сільськогосподарської продукції та легка промисловість
3	Стратегія економічного та соціального розвитку Волинської області на 2004 – 2015 рр.	Відсутні
4	Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 р.	Запропоновано створення двох пріоритетних кластерів: сільське господарство і будівництво
5	Стратегія розвитку Донецької області до 2025 р.	Запропоновано створення двох кластерів: металургії в зв'язці з металургійним машинобудуванням; сільського господарства та виробництво продуктів харчування
6	Стратегія розвитку Житомирської області до 2015 р.	Запропоновано розбудова мереж (галузевих і територіальних кластерів) із міцними зв'язками з центрами інновацій та ноу-хау
7	Стратегія економічного та соціального розвитку Закарпатської області на період до 2015 р.	Відсутні
8	Стратегія економічного та соціального розвитку Запорізької області на період до 2015 р.	Відсутні
9	Стратегія економічного та соціального розвитку Івано-Франківської області до 2015 р.	Запропоновано селективний розвиток окремих кластерів: паливно-енергетичного комплексу і хімічної промисловості

1	2	3
10	Стратегія розвитку Київської області на період до 2015 р.	Проголошено стимулювати створення конкурентоспроможних кластерів
11	Стратегія економічного та соціального розвитку Кіровоградської області на 2013 – 2020 рр.	Запропоновано створення екологічного кластера виробників сільськогосподарської продукції, кластеризація основних галузей регіональної економіки
12	Стратегія економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 р.	Визначено завдання та шляхи інноваційного розвитку: створення інноваційних кластерів і створення регіональних промислових кластерів
13	Стратегія розвитку Львівської області до 2025 р.	Обрано створення кластера туризму та кластера бізнес-послуг
14	Стратегія економічного та соціального розвитку Миколаївської області на період до 2015 р.	Запропоновано утворення кластерів агропромислових виробників та кластерів на базі суднобудівних заводів.
15	Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2015 р.	Запропоновано формування в галузі виробничих кластерів
16	Стратегія розвитку Полтавської області до 2015 р.	Визначено перспективним формування кластерних систем як основи підвищення конкурентоздатності
17	Стратегія економічного та соціального розвитку Рівненської області на період до 2015 р.	Відсутні
18	Стратегія розвитку Сумської області до 2015 р.	Визначено як стратегічний напрямок № 1 – створення кластерів в АПК. Під брендом «Зроблено на Сумщині» запропоновано створення зернового, бурякоцукрового, молочного кластерів та кластера свинарства
19	Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2015 р.	Запропоновано формування регіональних інноваційних кластерів
20	Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 р.	Сконцентровано увагу на 9 кластерах регіону: авіаційному, космічному, енергома-шинобудівному, фармацевтичному, нано- і біотехнологічному, переробки сільськогосподарської продукції, газодобування і виробництва енергії, житлово-комунального господарства, охорони здоров'я
21	Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 р.	Запропоновано створення інноваційної інфраструктури наукових досліджень (технопарки, кластери тощо)
22	Стратегія економічного та соціального розвитку Хмельницької області до 2015 р.	Запропоновано розбудову мереж та ланцюжків постачання (галузевих та територіальних кластерів) із міцними зв'язками з центрами інновацій та ноу-хау
23	Стратегія розвитку Черкаської області до 2015 р.	Запропоновано створення високотехнологічних кластерів
24	Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2015 р.	Ініціація створення галузевих кластерів
25	Стратегія соціально-економічного розвитку Чернігівської області на період до 2015 р.	Запропоновано створення двох екологічних туристичних кластерів (південний та північний) з єдиною управлінською структурою
26	Стратегія розвитку Києва на 2010 – 2020 рр.	Запропоновано стимулювання інновацій та конкурентних кластерів
27	Стратегія розвитку Севастополя на 2010 – 2020 р.	Запропоновано створення державно-комунальних кластерів

Як бачимо з табл. 1, кластерні ініціативи запроваджено не в усіх регіонах України, а про кластерні проекти в харчовій промисловості та галузі АПК є інформація тільки у семи областях, а саме: Вінницькій, Донецькій, Дніпропетровській, Сумській, Харківській, Миколаївській та Кіровоградській.

Але потрібно зауважити, що розглянуті стратегії було створено понад 5 – 8 років тому, а розвиток кластерного підходу в Україні тільки набуває швидкості. Це пояснює ситуацію, коли є інформація про створення та розвиток кластерних ініціатив (наприклад, у Запорізькому регіоні створено три кластерні проекти), а у стратегії розвитку Запорізької області це не визначено.

З позиції теорії нововведень кластерна модель об'єднання підприємств харчової промисловості відноситься до організаційних інновацій, крім того, основною умовою існування і розвитку кластера є інноваційна орієнтованість.

Тому при розгляді правового та інформаційного забезпечення створення і функціонування кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості необхідно перш за все опиратися на законодавчу базу, яка регламентує інноваційну та підприємницьку діяльність в Україні.

Початок формуванню нормативної бази інноваційної діяльності в Україні поклав Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», прийнятий в грудні

1991 р. (у квітні 2007 р. Верховна Рада України внесла в нього певні зміни), який регламентує основні аспекти функціонування науково-технічної сфери [18]. Розпорядження Президента України від 23 січня 1996 р. «Питання створення технопарків і інноваційних структур інших типів» № 17/96-рп [19], за яким послідувала Постанова Кабінету Міністрів від 22 травня 1996 р. «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків і інноваційних структур інших типів» № 549 від 4 березня 1997 р. [20]. У 2002 р. було прийнято закон, який регламентує інноваційну діяльність в Україні, а саме – «Про інноваційну діяльність» [21].

Для забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки було прийнято Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 5460-VI від 16 жовтня 2012 р. Згідно з п. 3 ст. 6 даного закону «Для реалізації середньострокових пріоритетних напрямів державою запроваджуються заходи щодо: розвитку інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, інноваційних кластерів, венчурних фондів тощо» [22].

Відповідно до частини п'ятої статті 5 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» Постановою Кабінету Міністрів України № 294 від 12.03.2012 р. затверджено середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 роки [23].

Про забезпечення розвитку виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури говориться у Концепції розвитку національної інноваційної системи [24].

Створення системи забезпечення інноваційної діяльності у регіонах є завданням Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009 – 2013 рр., а серед очікуваних результатів програми є такий показник, як кількість утворених інноваційно-технологічних кластерів [25].

Згідно з положенням про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів кластерні об'єднання підприємств відносяться до інноваційних структур інших типів. Інноваційна структура – це юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що створена відповідно до законодавства (вид А), або група юридичних осіб, яка діє на основі договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів її учасників (далі – договір про спільну діяльність) (вид Б), з визначеними галуззю діяльності та типом функціонування, орієнтованим на створення та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції [20].

Згідно з господарським кодексом в Україні організаційно-правовою формою кластерного об'єднання підприємств харчової промисловості можливо обрати асоціацію.

Асоціація – договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва, організації

спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових і матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. У статуті асоціації повинно бути зазначено, що вона є господарською асоціацією. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств – учасників асоціації. За рішенням учасників асоціація може бути уповноважена представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями [26].

Про необхідність розроблення нормативно-правових актів з питань створення та впровадження моделі кластерної організації промисловості говориться в концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 р. [27].

В Україні нормативними документами, регулюючими питання створення і функціонування кластерів, є фактично лише два документи: «Проект концепції Національної стратегії формування і розвитку трансграничних кластерів», затверджений рішенням колегії Міністерства регіонального розвитку і будівництва України від 17. 09. 2009 р. № 46 [28] і Постанова Президії НАН України «Про формування і функціонування інноваційних кластерів в Україні» від 08. 07. 2009 р. № 220», яка створена з врахуванням вимог Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [29].

Постановою Президії НАН України від 10 липня 2009 р. схвалено порядок створення і функціонування національних інноваційних кластерів, а також визначено перелік академічних установ, які входять до складу кластерів. У пріоритетних напрямках інноваційної діяльності пропонується створити такі кластери:

- ✦ «*Енергетика сталого розвитку*» (з центром у Києві, на базі наукового парку «Київська політехніка»), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Модернізація електростанцій; нові і відновлювані джерела енергії; новітні ресурсозберігаючі технології»;
- ✦ «*Нові машини*» (з центром у Дніпропетровську), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Машинобудування і приладобудування як основа високотехнологічного оновлення усіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії»;
- ✦ «*Нові матеріали*» (з центром у Харкові), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Удосконалення хімічних технологій; нові матеріали; розвиток біотехнології»;
- ✦ «*Технології інформаційного товариства*» (з центром у Києві, на базі наукового парку «Київська політехніка»), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Нанотехнології; мікроелектроніка; інформаційні технології; телекомунікації»;
- ✦ «*Біотехнологія*» (з центром у Львові), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію страте-

- гічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Вдосконалення хімічних технологій; нові матеріали; розвиток біотехнології»;
- ✦ «Нові продукти харчування» (Київська область), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості»;
- ✦ «Транзитний потенціал України» (з центром в Одесі), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Транспортні системи: будівництво і реконструкція»;
- ✦ «Нові технології природокористування» (з центром у Донецьку), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Охорона і оздоровлення людини і довкілля»;
- ✦ «Новітні силові установки і рушії» (з центром у Запоріжжі), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Виробництво засобів наземного транспорту; літальних апаратів; плавучих засобів і пов'язаних з транспортом пристроїв і устаткування; комплектуючих виробів, розробка і впровадження новітніх технологій для їх складання (виготовлення)»;
- ✦ «Інноваційна культура товариства» (з центром у Києві, на базі Київського національного університету ім. Т. Шевченка), діяльність якого забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності: «Розвиток інноваційної культури товариства» [29].

Серед національних кластерів до харчової промисловості належить кластер «Нові продукти харчування». Для створення цього кластера 17 березня 2009 р. відбулася робоча нарада, участь у якій взяли: колишній голова Держінвестицій В. Івченко, керівники структурних підрозділів і співробітники Держінвестицій, заступник Міністра аграрної політики України Я. Гадзало, заступник Голови Київської обласної державної адміністрації Ю. Ковбасюк і начальник управління агропромислового комплексу Київської ОДА О. Покопило, голова правління ПАТ «Миронівський хлібопродукт» Ю. Косюк, в. о. директора Київського центру інноваційного розвитку В. Нікітченко та ін.

Присутні вирішили, що кластер може бути створено як об'єднання організацій різних форм власності на основі договору про спільну діяльність, тобто без утворення юридичної особи. Метою такого об'єднання має стати інтенсифікація процесів розроблення, виробництва, впровадження інноваційної продукції, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази, інших ресурсів для розвитку інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності, комерціалізації та реалізації результатів своєї діяльності на вітчизняному та закордонному ринках.

Учасники наради погодилися, що подальшими кроками має стати розробка плану заходів зі створення кластера, визначення складу його майбутніх учасників, їх прав і обов'язків, розробка проекту договору про спільну діяльність, опрацювання робочої моделі кластеру тощо. Але визначених подальших кроків у даному напрямку зроблено так і не було.

ВИСНОВКИ

Таким чином, не дивлячись на значну кількість кластерних ініціатив на рівні регіонів, активну діяльність міжнародних і громадських організацій, успішний досвід роботи окремих вітчизняних кластерних структур, вражаючи результати реалізації державних програм з переведення національних економік на кластерну модель розвитку в багатьох країнах світу (Данія, Фінляндія, Нова Зеландія), в Україні на даний час законодавча та регулююча бази для створення та розвитку кластерів не відпрацьовані, планова систематична робота в даному напрямку на рівні міністерств і відомств практично не ведеться. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ганущак-Єфіменко Л. М.** Нормативно-правове регулювання створення та розвитку інноваційних кластерів в Україні / Л. М. Ганущак-Єфіменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prpe/2011_30/Ganujak.pdf
2. **Перевознікова О.** Реалізація кластерного підходу в інноваційній системі України / О. Перевознікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://confiapr.at.ua/publ/konf_9_10_grudnja_2010_r/realizacija_klasternogo_pidkholdu_v_innovacijnij_sistemi_ukrajini/4-1-0-506
3. **Чикаренко І.** Сутність і характерні особливості муніципальних проектів розвитку / І. Чикаренко // Актуальні проблеми державного управління – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 4 (30). – С. 253 – 259.
4. **Броншпак Г. К.** Модель Леонтьєва в мікроекономіці: стратегія управління діяльністю кластера молочного профіля : монографія / Г. К. Броншпак, С. І. Чернышов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ttr.com.ua/images/362.pdf>
5. **Тогузаєв Т. Х.** Теория и методология формирования рыночных стратегий предприятий пищевой промышленности. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ. – 2009. – 204 с.
6. **Череп А. В.** Створення та розвиток кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості: теорія та практика : монографія / Т. В. Пуліна, А. В. Череп. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2011. – 260 с.
7. **Case studies of clustering efforts in Europe: Analysis of their potential for promoting.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.europe-innova.eu/c/document_library/get_file?folderId=148901&name=DLFE-9308.pdf
8. **Развитие кластеров : сущность, актуальные подходы, зарубежный опыт / авт.-сост. С. Ф. Пятинкин, Т. П. Быкова.** – Минск : Тесей, 2008. – 72 с.
9. **Lees hier het Jaarverslag 2011** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.foodvalley.nl/Paginas/Over%20Food%20Valley.aspx>
10. **Dirven M.** Dairy Clusters in Latin America in the Context of Globalization / M. Dirven // International Food

and Agribusiness Management Review. – 2001. – № 2(3/4). – С. 301–313.

11. Industry Cluster Analysis: Regional Economic Base Analysis. Technical Document June, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.channelingreality.com/CORE/Other_Areas/Chicago_IndustryClusters_TechnicalReport.pdfToronto'

12. Food-beverage-cluster [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/jennaboo84/food-beverage-cluster-1296897>

13. Рекорд С. И. Развитие промышленно-инновационных кластеров в Европе: эволюция и современная дискуссия / С. И. Рекорд. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 109 с.

14. Коляденко С. В. Кластери як один з інтегрованих формувань в АПК / С.В. Коляденко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2010. – С. 256 – 260.

15. Соколенко С. Структура кластерних систем по регіонах України / С. Соколенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/blog/2012/06/struktura-klasternikh-sistem-po-regionakh-ukraini/>

16. Резолюції VI Міжнародної науково-практичної конференції «Кластерний підхід до управління і розвитку регіонів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eep.org.ua/page/clusters_development/uk/

17. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» № 1001, від 21.07.2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 30. – Ст. 2132.

18. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 1977-III, від 10.02.1995 зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.

19. Розпорядження Президента України «Питання створення технопарків і інноваційних структур інших типів» № 17/96-рп, від 23.01.1996 // Урядовий кур'єр. – 1996. – 25 січня.

20. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків і інноваційних структур інших типів» № 549, від 22.05.1996 // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – №12. – Ст. 340.

21. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 34 – 40.

22. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08.09.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 166.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 роки» № 294 від 12. 03. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF>

24. Концепція розвитку національної інноваційної системи / Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. – № 680-р. // Офіційний вісник України. – 03.07.2009 р. – № 47. – Ст. 533.

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009 – 2013 рр.» від 14.05.2008 р., № 447 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 36. – Ст. 65.

26. Господарський кодекс в Україні. № 436-IV від 16.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030436.html

27. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 липня 2008 року № 947-р «Про схвалення Концепції про-

екту загальнодержавної економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року» // Офіційний вісник України від 28.07.2008. – № 53. – 59 с.

28. Проект концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів / Рішення колегії Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 17.09.2009., № 46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN50039.html

29. Постанова Президії НАН «Про формування та функціонування інноваційних кластерів в Україні» від 08 лип. 2009 р. № 220 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/10/postanovlenie-nanu1.pdf>

REFERENCES

Bronshpak, G. K., and Chernyshov, S. I. "Model Leonteva v mikroekonomike: strategiia upravleniia deiatelnostiuklastera molochnogo profilia" [Leontief model in microeconomics: a strategy for the management of the dairy cluster profile]. <http://www.ttr.com.ua/images/362.pdf>

Chykarenko, I. "Sutnist i karakterni osoblyvosti munitsypalnykh proektiv rozvytku" [Nature and characteristics of municipal development projects]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 4(30) (2007): 253-259.

"Case studies of clustering efforts in Europe: Analysis of their potential for promoting." http://www.europe-innova.eu/c/document_library/get_file?folderId=148901&name=DLFE-9308.pdf

Dirven, M. "Dairy Clusters in LatinAmerica in the Context of Globalization". *International Food and Agribusiness Management Review*, no. 2(3/4). (2001): 301-313.

"Food-beverage-cluster" <http://www.slideshare.net/jennaboo84/food-beverage-cluster-1296897>

"Industry Cluster Analysis: Regional Economic Base Analysis. Technical Document June, 2009" http://www.channelingreality.com/CORE/Other_Areas/Chicago_IndustryClusters_TechnicalReport.pdfToronto'

Koliadenko, S. V. "Klastery iak ody z intehrovanykh formuvan v APK" [Clusters as one of the integrated units in agriculture]. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU* (2010): 256-260.

"Lees hier het Jaarverslag 2011" <http://www.foodvalley.nl/Paginas/Over%20Food%20Valley.aspx>

[Legal Act of Ukraine] (1992).

[Legal Act of Ukraine] (1996).

[Legal Act of Ukraine] (1996).

[Legal Act of Ukraine] (2002).

[Legal Act of Ukraine] (2012).

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2009).

[Legal Act of Ukraine] (2008).

[Legal Act of Ukraine]. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030436.html

[Legal Act of Ukraine] (2008).

[Legal Act of Ukraine]. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN50039.html

[Legal Act of Ukraine]. www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/10/postanovlenie-nanu1.pdf

Hanushchak-Iefimenko, L. M. "Normatyvno-pravove rehuliuвання stvorennia ta rozvytku innovatsiinykh klasteriv v Ukraini" [Legal regulation creation and development of inno-

vation clusters in Ukraine]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_30/Ganujak.pdf.

Perevoznikova, O. "Realizatsiia klasterneho pidkhotu v innovatsiini systemi Ukrainy" [The implementation of the cluster approach in the innovation system of Ukraine]. http://conftiapv.at.ua/publ/konf_9_10_grudnja_2010_r/realizacija_klasterneho_pidkhotu_v_innovacijnij_sistemi_ukrajini/4-1-0-506

Piatinkin, S. F., and Bykova, T. P. *Razvitie klasterov: sushchnost, aktualnye podkhody, zarubezhnyy opyt* [Cluster development: the nature, current approaches to foreign experience]. Minsk: Tesey, 2008.

Pulina, T. V., and Cherep., A. V. *Stvorennia ta rozvytok klasternykh ob'ednan pidpriemstv kharchovoi promyslovosti: teoriia ta praktyka* [Creation and development of cluster mergers of the food industry: theory and practice]. Zaporizhzhia: ZNTU, 2011.

Rekord, S. I. *Razvitie promyshlenno-innovatsionnykh klasterov v Evrope: evoliutsiia i sovremennaia diskussiia* [The development of industrial innovation clusters in Europe: evolution and the modern debate]. St. Petersburg: Izd-vo SPbGUEF, 2010.

"Rezoliutsiia VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Klasternyi pidkhid do upravlinnia i rozvytku rehioniv»" [Resolution VI International Scientific and Practical Conference "cluster approach to management and regional development"]. http://eep.org.ua/page/clusters_development/uk/

Sokolenko, S. "Struktura klasternykh system po rehionakh Ukrainy" [The structure of cluster systems in regions of Ukraine]. <http://ucluster.org/blog/2012/06/struktura-klasternykh-sistem-po-regionakh-ukraini/>

Toguzayev, T. Kh. *Teoriia i metodologiiia formirovaniia rynochnykh strategii predpriiaty pishchevoy promyshlennosti* [Theory and Methodology of market strategies of the food industry]. St. Petersburg: Izd-vo SPbGUEF, 2009.

УДК 658:338.45

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПРОДУКТИВНОСТІ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

ВАСИЛЬЦОВ Є. В.

УДК 658:338.45

Васильцов Є. В. Фінансові аспекти продуктивності гірничо-металургійних підприємств України

У статті здійснено ретроспективний аналіз продуктивності ресурсів гірничо-металургійних підприємств України за 2007 – 2011 рр., за результатами якого відзначено суттєвий вплив ринкових факторів на ефективність діяльності комбінатів. Зростання цінкових параметрів залізничної продукції сприяє підвищенню фінансових аспектів продуктивності гірничо-збагачувальних комбінатів та, відповідно, їх зменшенню на металургійних, для яких ця продукція є основною сировиною. Продіагностовано фактори, що впливають на зміну продуктивності активів. Визначено, що для гірничо-збагачувальних комбінатів характерною є неоптимальна політика формування джерел капіталу та структури активів. Проаналізовано ступінь зносу основних засобів гірничо-металургійних підприємств та систематизовано пов'язані з цим проблеми. Наголошено, що зростання фінансових аспектів продуктивності можливе за рахунок підвищення ефективності ресурсних трансформацій у бізнес-процесах компаній, що вимагає підвищення техніко-технологічного рівня виробництва.

Ключові слова: гірничо-збагачувальні комбінати, металургійні комбінати, гірничо-металургійні підприємства, продуктивність, коефіцієнт зносу основних засобів.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Васильцов Євген Васильович – аспірант, кафедра економіки підприємств, Криворізький національний університет (вул. XXII Партз'їзду, 11, Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., 50027, Україна)

E-mail: dvnz@inbox.ru

УДК 658:338.45

Васильцов Е. В. Финансовые аспекты производительности горно-металлургических предприятий Украины

В статье осуществлен ретроспективный анализ производительности ресурсов горно-металлургических предприятий Украины за 2007 – 2011 гг., по результатам которого отмечено существенное влияние рыночных факторов на эффективность деятельности комбинатов. Рост ценовых параметров железорудной продукции способствует повышению финансовых аспектов производительности горно-обогатительных комбинатов и, соответственно, их уменьшению на металлургических, для которых эта продукция является основным сырьем. Осуществлена диагностика факторов, влияющих на изменение производительности активов. Определено, что для горно-обогатительных комбинатов характерна неоптимальная политика формирования источников капитала и структуры активов. Проанализирована степень износа основных средств горно-металлургических предприятий и систематизированы связанные с этим проблемы. Отмечено, что рост финансовых аспектов производительности возможен за счет повышения эффективности ресурсных трансформаций в бизнес-процессах компаний, что требует повышения технико-технологического уровня производства.

Ключевые слова: горно-обогатительные комбинаты, металлургические комбинаты, горно-металлургические предприятия, производительность, коэффициент износа основных средств.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 10.

Васильцов Евгений Васильевич – аспирант, кафедра экономики предприятий, Криворожский национальный университет (ул. XXII Партсъезда, 11, Кривой Рог, Днепропетровская обл., 50027, Украина)

E-mail: dvnz@inbox.ru

UDC 658:338.45

Vasiltsov Ye. V. Financial Aspects of Productivity of Mining and Smelting Enterprises in Ukraine

The article conducts a retrospective analysis of productivity of resources of mining and smelting enterprises in Ukraine during 2007 – 2011, by the result of which a significant influence of market factors upon effectiveness of activity of enterprises was noted. The growth of price parameters of iron-ore products facilitates increase of financial aspects of productivity of ore mining and processing enterprises and, accordingly, their reduction at metallurgical ones, for which these products are basic raw materials. The article conducts diagnostics of factors that influence the change of productivity of assets. It identifies that ore mining and processing enterprises are characterised with non-optimal policy of formation of the sources of capital and structure of assets. It analyses the degree of wear of fixed assets of mining and smelting enterprises and systemises related problems. It marks that the growth of financial aspects of productivity is possible by means of increase of effectiveness of resource transformations in business processes of companies, which requires increase of technical and technological level of production.

Key words: mining and smelting enterprises, metallurgical enterprises, mining and smelting enterprises, productivity, wear factor of fixed assets.

Pic.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 10.

Vasiltsov Yevgeniy V. – Postgraduate Student, Department of Economy of Enterprises, Kryvyi Rig National University (vul. XXII Partz'yizdu, 11, Kryvyi Rig, Dnipropetrovska obl., 50027, Ukraine)

E-mail: dvnz@inbox.ru